

หลักการคำเสรีของแกตต์กับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา : ศึกษากรณีคดี TUNA-DOLPHIN

นางสาว มณฑาทิพย์ ลิ้มชนะกิจ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-600-1

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

19 S.A. 2544

119267104

**FREE TRADE PRINCIPLE IN GATT AND THE PROTECTION OF THE GLOBAL COMMONS
: THE STUDY OF TUNA-DOLPHIN CASE**

Miss Monthathip Limthanakij

สถาบันวิทยบริการ

**A Thesis Submitted in Partial fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Law**

Department of Law

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-600-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ หลักการค้าเสรีของแกตต์กับการคุ้มครองทรัพยากรร่วม : ศึกษากรณีคดี

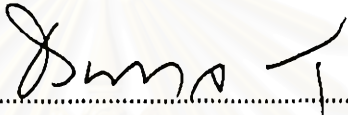
TUNA-DOLPHIN

โดย นางสาว มณฑาทิพย์ ลีมีชนะกิจ

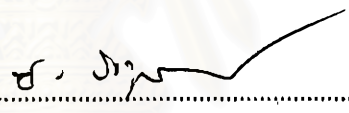
ภาควิชา นิติศาสตร์

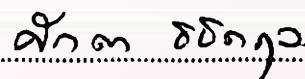
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ธนิตกุล

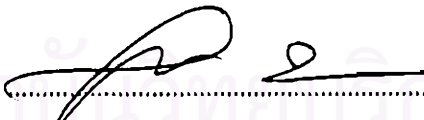
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

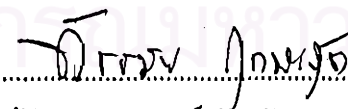

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ชงทอง จันทรางศุ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชุมพร บัจจสานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ดา ธนิตกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิรุณา ดิงศักดิ์ทิพย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทักษะมัย ฤกษ์เสถ)

มณฑาทิพย์ ลีมีชนะกิจ : หลักการค้าเสรีของแกตต์กับการคุ้มครองทรัพยากรร่วม : ศึกษากรณีคดี Tuna-Dolphin (Free Trade Principle in GATT and the Protection of the Global Commons : The Study of Tuna-Dolphin Case) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. ศักดา ชนิตกุล, 190 หน้า. ISBN 974-333-600-1.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ว่าระบบกฎหมายและกระบวนการระงับข้อพิพาทของแกตต์ 1947 สามารถตอบสนองต่อความพยายามในการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลกได้หรือไม่ โดยศึกษาจากกรณีคดี Tuna-Dolphin

จากการศึกษาพบว่า ข้อกำหนดทางสิ่งแวดล้อมเข้ามามีความเกี่ยวข้องกับหลักการค้าเสรีของแกตต์ แต่กฎเกณฑ์ของแกตต์ 1947 ที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองต่อการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องประสานความสัมพันธ์ทางกฎหมายการค้าและสิ่งแวดล้อม โดยวิเคราะห์จากคำตัดสินคดี Tuna-Dolphin ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) การใช้และการตีความข้อยกเว้นมาตรา XX 2) การอนุรักษทรัพยากรธรรมชาตินอกอาณาเขตของรัฐ 3) การใช้มาตรการทางการค้าโดยฝ่ายเดียวของสหรัฐอเมริกา 4) การใช้มาตรการทางการค้าที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการผลิต 5) กลไกและกระบวนการระงับข้อพิพาทของแกตต์ จากการวิเคราะห์ประเด็นข้างต้น ปรากฏว่าบทบัญญัติและกระบวนการของแกตต์มีข้อบกพร่องอยู่หลายประการที่ไม่สามารถตอบสนองต่อการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก จึงได้รวบรวมข้อเสนอต่าง ๆ รวมทั้งข้อดีและข้อเสียของแต่ละข้อเสนอไว้ และในตอนท้ายของการวิจัยได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาไว้สองประการ

- 1) ข้อเสนอในระยะยาว คือ การแก้ไขบทบัญญัติแกตต์
- 2) ข้อเสนอในระยะสั้น คือ การนำความตกลงว่าด้วยสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมาขอยกเว้นจากแกตต์ โดยอาศัยกระบวนการขอยกเว้นตามมาตรา XXV : 5

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติกร ผศ.ดร. ศักดา ชนิตกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ศักดา ชนิตกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

MONTHATHIP LIMTHANAKIJ : FREE TRADE PRINCIPLE IN GATT AND THE PROTECTION OF THE GLOBAL COMMONS : THE STUDY OF TUNA-DOLPHIN CASE. THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. SAKDA THANITKUL, Ph.D. 190 pp. ISBN 974-333-600-1.

The objective of this research is to study and analyse the legal system and the dispute settlement procedure of General Agreement on Tariff and Trade (GATT) in 1947 whether they are compatible with the protection of the global commons, according to the study of Tuna-Dolphin case.

The research finding shows that environmental regulations are related to the free trade principles. However, the existing GATT rules are not efficient enough to protect the global commons, it is necessary to improve the legal system to be in line with the trade. According to the study, the decision of Tuna-Dolphin case has been analysed on the following issues : 1) the exploring and interpretation of the environmental exceptions in GATT Article XX 2) the conservation of natural resources outside the state territory 3) the unilateral trade measure of the United States 4) the implementation of the trade measures based on the Product Process Methods (PPMs) and 5) the mechanism and procedure of dispute settlement of GATT in 1947. As analysed earlier, the GATT Rules and its procedure have several loopholes which are not compatible with the protection of the global commons. Consequently, the research is conducted to compile possible proposals to solve the problem, including criticizing the advantages and disadvantages. Finally, this research has suggested two solutions to the problem, firstly, the long term proposal is the amendment of GATT Rules. Secondly, the exemption of the Multilateral Environmental Agreements (MEAs) from the GATT Rules under the waiving procedure in Article XXV : 5 is the short term solution.

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต MONTHATHIP LIMTHANAKIJ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา สักดา ธนิตกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ธนิตกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียนตลอดมา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชุมพร บัจจุบันนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิรุณา ดิงศภักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัชชฌัย ฤกษ์สุด และอาจารย์พิมพ์ชนก วอนขอพร ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ โดยกรุณาสละเวลาช่วยตรวจสอบให้ความช่วยเหลือและแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนให้ข้อคิดอันมีคุณค่าต่อวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างมาก อีกทั้งได้ให้กำลังใจแก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณธีระพล มิตรประยูร คุณดารารัตน์ พุ่มอ่อน และคุณจิราวัลย์ กชฤทธิ์ ที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูล ข่าวสาร และการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดียิ่ง รวมทั้งคอยให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และ พี่ ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์สำเร็จ

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และทุกคนในครอบครัวที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจและห่วงใยผู้เขียนตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์ทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบให้เป็นกตเวทิตาแก่บิดา มารดาของผู้เขียน รวมทั้งบูรพาจารย์ทุกท่านที่ประสาทวิชาความรู้และคุณธรรมแก่ผู้เขียน ส่วนข้อบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

มณฑาทิพย์ ลิ้มชนะกิจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	8
1.5 วิธีศึกษาวิจัย	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย	9
บทที่ 2 การค้าและการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก	10
2.1 แนวคิดและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง ทรัพยากรร่วมของโลก	10
2.1.1 แนวคิดของการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก	10
2.1.2 หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	18
ก. ความตกลงพหุภาคีว่าด้วยสิ่งแวดล้อม	18
- อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งพืช และสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์	18
- อนุสัญญาเวียนนาและพิธีสารมอนทรีออล	20
- อนุสัญญาบาเซล	21
ข. ปฏิญญาริโอ	22
2.2 หลักการค้าเสรีของแกตต์	25
2.2.1 หลักการไม่เลือกปฏิบัติ	26
2.2.2 หลักการห้ามจำกัดการนำเข้าโดยกำหนดจำนวน	29
2.2.3 ข้อยกเว้นทั่วไปไปมาตรา XX	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ากับการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก	
2.3.1 ความเกี่ยวพันระหว่างการค้าและการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก	39
1) ระดับประเทศ	41
1.1 ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขัน	41
1.2 การใช้มาตรการฝ่ายเดียว	42
2) ระดับระหว่างประเทศ	45
2.3.2 ผลของความสัมพันธ์ระหว่างการค้ากับการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลกต่อความสามารถในการแข่งขันและการเข้าสู่ตลาด.....	46
2.3.3 ผลของความสัมพันธ์ระหว่างการค้ากับการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลกต่อการวางนโยบายทางสิ่งแวดล้อมและการส่งออก.....	48
บทที่ 3 กรณีพิพาท ประเด็นข้อกฎหมายและการวิเคราะห์คำตัดสินคดี	
Tuna-Dolphin	51
3.1 ข้อเท็จจริงคดี	51
3.2 ประเด็นข้อโต้แย้งที่สำคัญของคดี	53
3.3 คำตัดสิน	59
3.3.1 การห้ามนำเข้าปลาทูน่าจากประเทศเม็กซิโก	60
3.3.2 การห้ามนำเข้าปลาทูน่าและผลิตภัณฑ์ทูน่าจากประเทศที่สาม	65
3.3.3 รับบัญญัติการให้ข้อมูลข่าวสารผู้บริโภคเกี่ยวกับการคุ้มครองปลาโลมา	71
3.4 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญแห่งคดี	72
3.4.1 การตีความและการใช้ข้อยกเว้นมาตรา XX	72
ก. การตีความมาตรา XX	72
ข. ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ในการใช้บังคับมาตรการการค้าภายใต้มาตรา XX	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ค. ผลกระทบของการตีความมาตรา XX ต่อมาตรการทางการค้า ภายใต้กรอบความตกลงพหุภาคีว่าด้วย สิ่งแวดลอม (MEAs)	85
ง. ความแตกต่างในการตีความมาตรา XX ของคดี Tuna- Dolphin I และ II	90
3.4.2 การใช้มาตรการทางการค้าโดยฝ่ายเดียวเพื่อคุ้มครอง ทรัพยากรร่วมของโลก	91
3.4.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินอกอาณาเขตของรัฐในกรอบ ของอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล	96
3.4.4 มาตรการการค้าเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดลอมที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการผลิต (Product Process Methods : PPMs)	105
3.4.5 กลไกระงับข้อพิพาทของแกตต์ต่อข้อพิพาททางการค้า และสิ่งแวดลอม.....	109
บทที่ 4 จุดอ่อนและแนวทางแก้ไขกลไกแกตต์เพื่อตอบสนองต่อการคุ้มครอง ทรัพยากรร่วมของโลก	113
4.1 จุดอ่อนในระบบของแกตต์ต่อการคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก.....	113
4.1.1 ความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแกตต์	114
1) มาตรา III	114
2) มาตรา XX	116
3) การใช้มาตรการฝ่ายเดียวกับความตกลงพหุภาคีว่าด้วย สิ่งแวดลอม.....	117
4.1.2 ข้อบกพร่องในกระบวนการระงับข้อพิพาทของแกตต์	120
4.2 แนวทางแก้ไขกลไกแกตต์เพื่อตอบสนองต่อการคุ้มครอง ทรัพยากรร่วมของโลก	128
4.2.1 แนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัติแกตต์ให้ตอบสนองต่อ การคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก.....	128

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1) การแก้ไขขอบเขตมาตรา XX	128
ก. การขยายขอบเขตมาตรา XX	129
ข. การเพิ่มข้อความใหม่ในมาตรา XX	129
ค. มาตรา XX (h)	130
ง. การตรวจสอบความสมมูลมาตรา XX	130
2) การทำให้มาตรการการค้าที่เกี่ยวกับกระบวนการ ผลิตมีความชัดเจนขึ้น.....	134
3) ข้อเสนอสำหรับการใช้มาตรการฝ่ายเดียวเพื่อคุ้มครอง ทรัพยากรร่วมของโลก.....	136
4) ข้อเสนอในการทำให้มาตรการการค้าภายใต้ความตกลงพหุภาคี ว่าด้วยสิ่งแวดลอมสอดคล้องกับแกตต์.....	139
ก. การใช้อนุสัญญากรุงเวียนนาวาด้วย กฎหมายสนธิสัญญา	139
ข. การขอยกเว้นตามมาตรา XXV : 5	141
ค. ข้อเสนอของคณะกรรมการว่าด้วยการค้าและสิ่งแวดลอม...	143
ง. ข้อเสนอของ EC	145
จ. ข้อเสนอให้ตั้งองค์กรสิ่งแวดลอมโลก.....	146
4.2.2 การปรับปรุงกระบวนการและกลไกของแกตต์ให้ตอบสนองต่อ การคุ้มครองทรัพยากรร่วมของโลก.....	146
1) ข้อเสนอให้นำการประเมินผลทางสิ่งแวดลอมมาใช้ในทาง การค้า.....	146
2) ข้อเสนอสำหรับการเจรจาทางการค้า.....	147
3) การปรับปรุงกระบวนการระงับข้อพิพาทของแกตต์.....	147
4) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและเจ้าหน้าที่ของแกตต์.....	149
4.2.3 ข้อเสนออื่น ๆ	150
4.3 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	151

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง	162
ภาคผนวก.....	170
ภาคผนวก ก	171
ภาคผนวก ข	174
ภาคผนวก ค	177
ภาคผนวก ง	181
ภาคผนวก จ	188
ประวัติผู้วิจัย	190

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	ตารางแสดงข้อพิพาททางการค้าและสิ่งแวดลอมในระบบของแกตต์.....	49
2.	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคดี Tuna-Dolphin I และ II	91
3.	ตารางแสดงจำนวนสัตว์น้ำที่ถูกจับขึ้นมาและถูกทิ้งจากการประมงทูนาบรีเวณ ETP.....	97

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย